

1 Pita

Rau Yo Pita Iwode I, In Atu Ki

Pita Iwete Lo Ponana Ki Pang Di Tooltool Ke Kirisi

¹ Au, Pita, yo aposol ke Yesu Kirisi i, in awodo rau naii pang ang di tooltool ke Maro yo ipootang panga ye taunu a dookoot nga kamayiriyiri a la kanepa ye tana maimai Pontus le Galesia le Kapadusia le Esia inbe Bitinia nga. Ngan ang ngan ke tana i tiap, le kanepa loko leu ngan dawa ben ang di tooltool ke malala san.

² Mukot yege ngan Tamada Maro lon tarang nen, bet ipootang panga, inbe ye urata ke Amunu Silene ngan ole iyei ang a bet kanepa le taukamu busunu ye matana dawa ben di tooltool yo ipootoo di panga ye taunu nga. Ngan iyei nen a bet nen ngan karaua panga, inbe rara ke Yesu Kirisi yo imati ye kai palasingi kaini i, in irriu ang le tinimu igalanga dook mata.

Nen le apatarau pang Maro nen, bet lono pang a iyei dada dook mata pang, inbe ikaua lo silene ki pang mai le mai san.

*Tatar Matada Pang Maro Ye Nepongo Dook Mata
Yo Taukan Motingi I*

³ Tayitmaka Maro yo Tool Mai kiidi Yesu Kirisi Tamana i, in ene, yesoo lon mulumulu yidi mai mata a ikaua nepongo paunu paidi. Ye in ipamadi Yesu Kirisi ye ni ke matenge ngan la le tatar

matada panga bet ikaua nepongo dook mata yo taukan motingi i, in paidi nga.

⁴ Inbe so dook mata yo bet Maro ikauu pang di natunu i, in o ke bet so sa igarungu tiap. Inbe o ke bet so sa iyeei a giri leu, too galangana ki yo dook mata in ilene, ngan tiap. Bong so dook mata tani, in Maro itaru pang a iken dook mata ye malala ki.

⁵ Ngan ang ngan katara lomu medana pang Maro, nen le iwonokalang ye gurana yo ki i. Inbe ole iwonokalang dook mata nen le ilo ye kene yo bet iyeyi poraia urata ki ye tana i ye i. Ngan ye kene tani in nga, ngan la dada yo ikarata bet ikau ang a ipamulang ye so dook tiap yo bet igarungang i, in ole pombe mallangana nga.

⁶ Nen le ole lomu ponana le mai! Bong moolmool, dookoot ye manga modono kasin yo nga, ngan touanga alunu la bet pompombe pang yang a kasolo urata moonoo matana matana ye nga.

⁷ Bong kakamata, gol i pat dook mata san le di tooltool tipayiti. Inbe gol tani in ole tidauni ye ei le ibesebese, ngan ole giri ki imaruru a idu tana, le tinin galanga dook mata san. Bong lo medana kiang yo kataru panga i, in dook mata kaiye san le illoso gol yo bet ilene i. Ngan nanga, moonoo yo iman bet man itouo lo medana kiang yo kataru in nga, ngan dawa ben ei yo igesnaia gol ngan le giri ki imaruru a idu tana i. Le kumata bet kakodo le kamede ye touanga yo pombe pang yang nga, ngan Maro ole ikamatang ben ang ngan katara lomu medana panga moolmool, inbe ye kene yo bet Yesu Kiriisi imulu a isi pombe mallangana ye in nga, ngan ole Maro ipayitang inbe iyitmak emu le ilo ete kaiye.

⁸ Ngan ang ngan kakamata Kirisi ye matamu pitiap, bong lomu panga mai san. Inbe dookoot nga kakamata tiap lapau, bong katara lomu medana panga. Inbe dookoot nga ang ngan lomu ponana mai mata le tina kasere betanga yo bet kawete nini lo ponana kiang tani ye i,

⁹ yesoo balingi yo bet kakauu ye lomu medana yo kataru i, in ikauu pang a ipamulang ye so dook tiap yo bet igarungang i.

¹⁰ Mukot yege, ngan di Maro koonoo yo tiwete betanga ki ye dada yo bet lono pang a iyei dada dook mata pang ye in nga, ngan tikaua urata mai ye serenge betanga ke dada yo bet Maro ipamulang ye so dook tiap yo bet igarungang in nga.

¹¹ Di ngan, mugu ngan Kirisi iyawara Maro Amunu Silene bet si ipagalanga lodi ye ye taunu yo bet pang dama ni, ngan ole isolu masngana maimai alunu, lo ngan bet Maro iyeie ene le ilo ete ke bet di tooltool tipayiti ye in nga. Ngan nen le di ngan lodi bet ole lodi galanga dook ye soo lal yo bet so tani in pombe ye i, inbe ye soo so yo bet ole pombe lapau ye lal tani in nga.

¹² Bong Maro ipagalanga lodi nen, bet betebetanga kidi yo tiwete, ngan bet ilon di ye lal kidi tapdi tiap, bong bet ilonang, ang di tooltool yo dookoot kanepe nga. Inbe betanga yo kidi nga, ngan bingi dook mata yo di tooltool kapala tiweteweta pang a kalonga koot i. Le di tooltool tina, ngan Maro Amunu Silene yo Maro iyawari a ipa ye malala ki a isi i, in ipamede di ye a tiwetewete bingi dook mata pang. Ngan betanga yo nen ngan la di bangabangana ke Maro lodi bet lodi galanga ye nga.

Maro Ikiu Idi Bet Tanepe Le Taukada Busunu Ye Matana

¹³ Ngan nanga, kanakana ngan ole kutomu lono ngan ikaua urata dook ye so ke Maro, inbe ang tapmu kakap tutang dook ye panga kiang. Inbe katar matamu le iken so ye Maro a kanamu bet lono pang a iyei dada dook mata pang ye kene yo bet Yesu Kirisi imulu a isi pombe mallangana ye i.

¹⁴ Mugu nga ang ngan lomu galanga ye Maro tiap, le kayei dada dook tiap ke sennene yo lomu bet kayei nga. Bong dookoot nga, ang ngan kanepe ben Maro di natunu yo titoo koonoo nga, le ken kamulukala dada dook tiap yo mugu ngan kayei, ngan be.

¹⁵ Ngan Maro yo ipootang panga i, in inepe le taukan busunu. Nen le ang lapau, ye so le imot yo bet kayei nga, ngan katoo dada dook mata le imot yo lono bet katoo nga, a bet nen ngan kanepe le taukamu busunu ye matana.

¹⁶ Ole kayei nen, yesoo betanga yo tiwode a iken ye Rau ke Maro in iwete nen, “Au i anepe le taukak busunu, le ang ngan ole katoo dada dook mata yo lok bet katoo nga, a bet nen ngan kanepe le taukamu busunu ye matak.”✧

Maro Iyimidi Ye Rara Ke Kirisi

¹⁷ Maro yo kanakana ngan kapatarau panga inbe kakiuu ye “Tamada” i, in ikamata urata ke di tooltool atu le imot, inbe itoo dada dook mata a ikarata betanga kidi ye. Inbe ye in iyei dada gaongo leu pang di tooltool yo edi maimai inbe edi maimai tiap nga, ngan a ikap so pang di le lo ige

---

✧ **1:16** Urata ke Paroranga So (Wok Pris) 11:44-45; 19:2; 20:7

urata kidi yo tiyei ngan kootoonoo. Ngan nen le ye kene yo kanepe ye tana i nga, ngan ole lomu tut nen, tana tani i, in malala kiang ang tapmu tiap. Le bet nen nga, ngan ole katattadaia Maro, inbe karaua panga le kaparanaii dook mata.

¹⁸ Ngan awete pang nen, yesoo lomu galanga nen, mugu ngan katoos dada dook tiap yo kakap ye di sasa kiang nga. Le dada kidi tina, ngan sa yo bet itara kanono dook mata ngan tiap, bong Maro iyimang a ipamulang ye dada tina, ngan oo. Ngan ye in iyimang ye so yo ke bet ilene dawa ben pat silba too gol, ngan tiap.

¹⁹ Bong iyimang ye rara ke Kirisi yo dook mata le dook mata san i. Ngan rara ki tani in dawa ben sipsip natunu yo tinin galanga le so sa igarungu tiap i.

²⁰ Ngan ye kene yo Maro itar so le imot ke lang le tana a pompombe tiao nga, ngan ipootoo Kirisi bet si ipamulang ye so dook tiap yo bet igarungang i. Ngan la dookoot nga ye lal yo bet Maro iyei porai urata ki ye tana i nga, ngan iwanga Kirisi tani le si pombe mallangana a bet nen ngan ilonang.

²¹ Nen le ye urata tani yo Kirisi iyeii i, in la le katara lomu medana pang Maro ye i. Ngan ye in ipamaditi Kirisi ye ni ke matenge, inbe iyeie ene le ilo ete ke bet di tooltool tipayiti ye. Le tina ang ngan katara lomu medana pang Maro, inbe katar matamu panga ye so tina yo ipamede betanga ye bet ole iyei nga.

Idi Nga Bet Lodo Dook Mata Pang Di Diede

²² Nen le dookoot nga ang ngan katoos betanga moolmool yo ke Maro i, le ye dada yo kayeii nen i,

in la iyeyi ang a kanepé le tinimu galangana dook mata ye Maro matana, inbe lomu dook mata pang di diemu kapala yo titara lodi medana pang Kirisi nga. Ngan nanga, kaparama dada yo ke bet lomu pang di tooltool ye mai san i, inbe karaia lomu le imot pang di.

²³ Ole kayeyi nen, yesoo ang ngan kayeyi ben tooltool paunu ye so yo palbe leu be ilene, in tiap, bong kayeyi tooltool paunu mulu ngan ye betanga ke Maro. Ngan betanga tani in iken nen le taukan motingi.

²⁴ Ngan betanga yo iken ye Rau ke Maro in iwete nen,
“Di tooltool le imot ngan dawa ben dingding.

Inbe so le imot yo tiyeyi a bet edi maimai ye nga, ngan dawa ben ool bolana.
Ngan dingding ngan ole iwod a ilene,
inbe ool bolana ngan ole imakede a imol lapau.

²⁵ Bong betanga ke Tool Mai, in imede a iken nen le taukan motingi.”✧

Ngan betanga tani, in bingi dook mata tani yo tiweteweta pang i.

2

¹ Ang ngan kayeyi ben tooltool paunu mulu oo, le bet nen nga, ngan kagege dada dook tiap le imot yo bet kakap masngana pang di tooltool ye nga. Inbe kakap llungunu ye di tooltool ye betanga be. Inbe ken kallung di tooltool ye dada kiang yo kayeyi nga a nen ngan tiyitmak emu ye, ngan be. Inbe matamu gorengana ye so ke di diemu a lomu dook

---

✧ 1:25 Esai (Aisaia) 40:6-8

tiap pang di ye, ngan be. Inbe kawete mur ye di diemu a kagarung edi be lapau.

² Ngan idi nga lod galanga nen, tool kase paunu yo kooroonoo i, in lono pang sui mai san. Le gaongo leu ye ang ngan, ole lomu pang sui yo ipa ye Maro Amunu Silene i. Ngan sui ki tani in so dook tiap sa bet iken ye, ngan tiap. Le kayinu, a bet nen ngan ipamedang bet kanepe dook mata le lo Maro ikau ang a ipamulang ye so dook tiap yo bet igarungang i.

³ Ang ngan kakamata ben Tool Mai in dook mata moolmool oo, le kakaua betanga ki a kattoo le ikenen leu.

Yesu In Dawa Ben Pat Yo Inepe Matana Rrene I

⁴ Ang ngan kaman ye Tool Mai Yesu tani in oo. Ngan ye in dawa ben pat yo inepe matana rrene i. Moolmool, di tooltool ke tana tikamata ngan lodi panga tiap le tiwala muridi panga, bong Maro ikamata ngan dook mata ye matana, le ipootoo bet iyei urata ki.

⁵ Inbe ang ngan lapau dawa ben pat yo inepe matana rrene i. Nen le Maro ire rumu ki ye pat tina yo ang ngan, a bet nen ngan Amunu Silene inepe ye. Ngan nen le ang ngan ole kanepe le taukamu busunu ye matana, inbe ang ngan ole dawa ben di tooltool ke paroranga so panga nga. Bong so yo bet kayei paroranga pang Maro ye i, in so ke tana i tiap, bong in so ke Maro Amunu Silene leu. Ngan in dada dook mata tani yo bet Yesu Kirisi ilonang ye a bet kayeii i. Le paroranga yo nen i, in la Maro ikamata ngan ole lon ponana ye i.

⁶ Ngan Rau ke Maro iwete betanga nen lapau.
Iyei ne,

“Kakamata, au i atara pat atu a iken Saion.*

Ngan pat tani in dook mata ye matak,
inbe ataru a bet nen ngan ipamede rumu.

Nen le tool yo bet itara lono medana ye i,
in o ke bet moomoonoo ye tiap.”[☆]

⁷ Ngan la ang di tooltool yo katara lomu medana
ye nga, ngan kakamata ben so dook mata. Bong di
tooltool yo titara lodi medana ye tiap nga, ngan di
ngan dawa ben betanga ru yo iken ye Rau ke Maro
a tiwete ye di nga. Ngan betanga atu in nen,

“Pat yo di tooltool ke renge rumu lodi panga tiap a
tisukraii i,
in la iyei pat dook mata yo bet ipamede rumu
le imede i.”[☆]

⁸ Inbe betanga san in nen,

“Ye in dawa ben pat yo di tooltool kedi isaurai ye a
timol,
inbe dawa ben pat yo di tooltool titut kedi ye
a timol du tana i.”[☆]

Ngan betanga ke Maro iwete nen a imot, le mool-
mool ole timol, yesoo di ngan titara lodi medana
ye betanga ke Maro tiap. Mukot yege nga, ngan
Maro itara betanga atu a iken nen bet di tooltool
yo nga ole timol.

⁹ Bong ang ngan, Maro ipootang panga ye taunu.
Inbe ang ngan ben di tooltool kuto maimai yo
Maro itar di bet tiyei urata ke paroranga so panga
nga. Inbe ang ngan dawa ben di tooltool yo

* **2:6** Ngan Saion in kawal yo malala mai Yerusalem iken ye i.

[☆] **2:6** Esai (Aisaia) 28:16   [☆] **2:7** Rau ke Woungu (Buk Song) 118:22

[☆] **2:8** Esai (Aisaia) 8:14

tigaua bet tinepe gaongo ye tana maimai kapala nga. Le ye dada gaongo leu, ang ngan, Maro igau ang panga man kagaua le atu a bet nen ngan ole kanepé ben di tooltool yo ipootoo di panga ye taunu nga. Ngan iyei nen, a bet nen ngan kawetewete pang di tooltool ye so dook mata yo Maro iyei pang nga, inbe kayitmaka ene ye yo ikau ang ye ni todo lono a kaman kanepé ye lulngana yo dook mata in nga.

¹⁰ Mugu ngan kanepé dawa ben di tooltool ke Maro tiap, bong dookoot nga, igau ang panga le kanepé ben di tooltool ki ye taunu. Inbe mugu ngan dada yo bet Maro lono pang a iyei dada dook mata pang ye i, in pombe pang yang tiaó. Bong dookoot nga, dada yo bet lono pang a iyei dada dook mata pang ye i, in pombe oo.

¹¹ Ang di tooltool kiau yo lok pang mai san nga, ang ngan ke tana i tiap, le kanepé dawa ben ang ngan di tooltool ke malala san. Ngan nen le awete pang le kook mede ye betanga nen, kagege dada dook tiap ke sennene yo tinimu iyolang bet la kayei nga, yesoo dada dook tiap yo nen ngan la bet igarung lomu nga.

¹² Inbe ole kakap tutang dook ye panga kiang, a bet nen ngan kanepé dook mata ye di tooltool yo lodi galanga ye Maro tiap nga, ngan matadi. Moolmool, di ngan tisopo koodi pang bet kayei dada yo dook tiap nga, bong kanepé dook, a bet nen ngan tikamata dada dook mata kiang tina yo kayei nga. Ngan la ye lal yo Maro bet ikarata betanga ke di tooltool ye in nga, ngan ole tiyeie Maro ene le ilo ete ke bet di tooltool tipayiti ye.

Karua Pang Di Tooltool Yo Kuto Maimai Nga

¹³ Ngan dada dook mata yo Tool Mai lon ponana ye ngan nen, bet ang tapmu karautoo ang le kanepa ye gurana ke di tooltool kuto maimai nga le imot, ngan parmadi. Le tool kuto mai yo matan kala di tooltool le imot ke tana mai i, in kanepa parmana a katoos betanga ki.

¹⁴ Inbe di tooltool ki yo itar di bet tiyei tooltool kuto maimai pang nga, ngan karua pang di a katoos betanga kidi lapau. Di ngan iyawar di bet tiyemenai di tooltool yo tiyei dada dook tiap nga, inbe tiyitmak di tooltool yo tiyei dada dook mata nga.

¹⁵ Ngan Maro lono bet kayei dada yo dook mata nga, a bet nen ngan kayakala di tooltool yo taukadi lo galanga nga, ngan koodi, a timot ye betanga dook tiap kidi yo tiwete nga.

¹⁶ Ngan ang ngan kanepa ben di poranga mulu, ngan tiap. Bong ken lomu tar bet ang ngan kanepa nen a bet kayei dada yo dook tiap, ngan be. Nen le katoos dada yo dook mata nga ben ang ngan di poranga ke Maro.

¹⁷ Inbe tinimu booroomoo ye tool sa be, bong katar talngamu ye betanga kidi. Inbe lomu mai san pang di diemu kapala yo titara lodi medana pang Yesu nga. Inbe katattadaia Maro, inbe karua panga le kaparanaii dook mata. Inbe ole kalongo pang tool kuto mai tani yo matan kala di tooltool le imot ke tana mai i, a katoos betanga ki leu.

Tatoo Kirisi Kene Nene, Inbe Tasolo Masngana

18 Ang di poranga nga, ngan karautoo ang le du kanepe di kuto maimai kiang parmadi, inbe kalongo betanga kidi a katoo dook le imot. Ngan ken kayei dada nen pang di kuto maimai dook mata yo lodi iken silene pang, ngan leu be. Bong kayei dada gaongo leu pang di kuto maimai yo malmalidi a tiyei dada dook tiap pang, ngan lapau.

19 Nen le lomu tutu Maro ye so yo bet kayei nga, ngan kumata bet kayei nen le bet tikap sorok masngana pang ye nga, ngan nanga, ole kakodo le kamede inbe kasolo masngana yo nen nga, a bet nen ngan Maro ole lon ponana yang.

20 Ngan kumata le bet kayei dada dook tiap le tirau ang a kasolo urata moonoo ye nga, ngan ole gelei, Maro ole lon ponana yang? Tiap yege! Bong kumata le bet kayei dada yo dook mata nga, inbe tirau sorok ang a kasolo urata moonoo ye nga, ngan in dada tani yo bet Maro lon ponana ye i.

21 Le Maro iku ang bet ole katoo dada dook mata yo nen nga, yesoo Kirisi lapau isolo masngana a bet ilonang ye. Ngan ye in ipitnaia dada pang oo, le ole katoo kene nene ye dada ki tani yo iyeei i.

22 “Ye in iyei toko dada dook tiap yo ke sennene ngan siap. Inbe betanga ke kaplungunu sa ipas ye koonoo, ngan tiap lapau.”✧

23 Ngan ye kene yo di tooltool tiwete betanga dook tiap panga a bet tigarungu ye in nga, ngan ye in iwete toko betanga sa yo dook tiap ngan bet irau betanga kidi ye, ngan tiap. Inbe ye kene yo isolo masngana ye in nga, ngan iwete toko betanga sa yo bet ole iyeie dada dook tiap sa pang di ye, ngan

---

✧ 2:22 Esai (Aisaia) 53:9

tiap lapau. Bong ye taunu itaru lo Maro bene. Ngan Maro in tool tani yo itoo dada dook mata bet ikarata betanga ke di tooltool i.

²⁴ Ngan Kirisi ikap sennene yo kiidi nga le imot a isolu ye kene yo imata lo kai palasingi kaini ye i. Ngan iyei nen, a bet nen ngan tagege dada dook tiap ke sennene. Inbe iyei nen, a bet nen ngan tanepe ngan tatoo dada dook mata noonoonoo yo Maro lono bet tatoo nga. Ngan moonongoo yo iken ye tinini nga, ngan bet nen a iyei ang le kanepe dook mata mulu.

²⁵ Mugu nga ang ngan dawa ben di sipsip yo tila a la tiyududu nga, bong dookoot nga kamulu a kaman ye tool yo matan kala di sipsip i, a bet nen ngan man matan kalang ye nepongo kiang.

3

Noonoongoo Pang Di Tamoto Le Garup Yo Kerenge Nga

¹⁻² Ngan dada gaongo leu ben ye noonoongoo yo akap pang di poranga nga, le ang di garup yo kerenge ngan lapau, ole kalongo betanga kidi nimutooroo a kanepe parmadi. Ngan ole katoo dada dook mata nen, a le bet di tina ngan sa itara lono medana ye betanga ke Yesu tiap nga, ngan ole ikamata dada dook mata tina yo katoo nga, ngan ke bet iloni a bet nen ngan iportaka lono. Ngan nen le kumata bet kawetewete pang di ye Kirisi mulu tiap nga, ngan ole tikamata nen, ang ngan kanepe le taukamu busunu ye Maro matana. Inbe ole tikamatang ben ang ngan katattadaii, inbe karaua panga le kaparanaii dook mata. Ngan

dada tani yo kayeii i, in ke bet ilon di a bet nen ngan tiportak lodi.

³ Nen le ken kakapge bet kamoro tinimu ke diki ngan ye so matana matana a bet nen ngan matamu dook mata ye, ngan be. Yesoo, bet kapi-rak kutomu raunu, too katar pat gol ilo bemu le gurimu, too kamoro tinimu ye sousoungu dook mata yo kayimi ngan pat ki ilo ete nga, a bet matamu dook mata ye nga, ngan in so sorok ke diki leu.

⁴ Bong dada yo dook mata in nen, ole kamoro ang tapmu lomu ngan ye so yo dook mata nga. Ngan moro dook mata tina yo bet kamoro lomu ye ngan nen, ole karautoo ang le du kanepe lopo, inbe kanepe ye lomu silene ye nepongo kiang. Ngan dada yo nen, ngan la dook mata kaiye ye Maro matana nga, inbe o ke bet ilene tiap.

⁵ Ngan dada tani in gaongo leu ben tina di garup ke Maro yo tinepe mukot ngan titoo i. Di ngan titar matadi pang Maro bet ilon di, le di ngan dook mata ye matana, inbe tilongo betanga ke di niditooroo a tinepe parmadi.

⁶ Le lomu tut ye Sara yo garup tina ngan edi atu i, in iyei dada nen. Sara ilongo Awaram koonoo a inepe parmana, inbe ikiuu ye tool mai ki. Ngan kumata le bet kayei dada dook mata yo nen nga, inbe katattadaia so siap nga, ngan ang ngan dawa ben Sara di natunu garup.

⁷ Inbe ye dada gaongo leu ben ye noonoongoo yo akap pang di garup kerenge nga, le ang di tamoto yo kerenge ngan lapau, ole katoo dada yo dook mata nga pang di rimamu a kaye di kanepe dook. Inbe matamu kala di dook a kaparanai di, yesoo

di ngan gurana kidi mai mata tiap. Inbe di ngan Maro di natunu yo lono pang di mai san nga. Le ole iyei urata dook mata pang di a ikaua nepongo dook mata pang di. Le katoo dada dook mata pang di rimamu a bet nen ngan so sa yo bet iwonokala pataraungu kiang, ngan tiap.

Ole Tasolo Masngana Ye Dada Dook Mata Yo Bet Tayei Nga

⁸ Dookoot nga bet awete porai betanga kiau tina nga le imot nen. Ang le imot kagaua lomu le atu a kaye di diemu kanepe dook, inbe lomu pang di tooltool yo tisolo urata moonoo nga. Inbe lomu mai san pang di diemu kapala yo titara lodi medana pang Yesu, ngan dawa ben di ngan rara kiang ang tapmu nga. Inbe kayei dada dook mata pang di tooltool kapala a kalon di, inbe ang tapmu kayitmak emu be, bong karautoo ang le du kanepe lopo.

⁹ Ngan nen le kumata bet di tooltool tiyei dada dook tiap pang nga, ngan ken karau kidi a kayei dada dook tiap pang di be. Too, bet tiwete betanga dook tiap sa pang a tigarungang ye nga, ngan ken karau kidi a kagarung di ye betanga be. Bong bet nen ngan kapatarau pang Maro bet iyei urata dook mata pang di. Ngan Maro ikiu ang panga bet kayei dada dook mata yo nen nga, a bet nen ngan iyei dada yo dook mata ngan pang.

¹⁰ Ngan betanga yo iken ye Rau ke Maro, ngan iwete nen,
 “Sei tool lono bet nepongo ki dook mata
 inbe kanakana ngan inepe ye lal yo dook
 mata nga,

ngan ikaptutu koonoo dook ye betanga yo dook tiap nga,
 inbe ikaptutu koonoo dook ye betanga yo ke kaplungunu nga.

¹¹ Inbe tool tani in ole igege dada yo dook tiap nga,
 inbe iyei dada yo dook mata ngan leu.

Inbe dada yo bet lono iken silene pang di tooltool kapala a iye di tigauagaua dook mata ye i,
 in ole itoo le iken so.

¹² Ole nen, yesoo Tool Mai in matan kala di tooltool yo noonoodi nga,
 inbe itar talngana a ilongo pataraungu kidi leu.

Bong tooltool yo tiyei dada dook tiap nga,
 ngan Tool Mai iwala murini pang di.”[☆]

¹³ Kumata bet kayei dada dook mata yo lomu bet kayei nga, ngan ole sei tool bet igarungang ye i?

¹⁴ Bong kumata le bet kasolo masngana ye dada dook mata yo kayei nga, ngan lomu ponana, yesoo Maro ole iyei dada dook mata pang. Le katoos betanga yo iken ye Rau ke Maro ngan iwete nen, “Ken katattadai a lomu madoko ye dada yo bet tiyei pang ngan be.”[☆]

¹⁵ Bong katara lomu le atu pang Kirisi ben yetaleu in la Tool Mai kiang i. Inbe kanakana ngan kakarata lomu le dook mata a bet nen ngan ke bet karau torungu kidi tooltool ye so dook mata yo katar matamu ye pang Maro a kanamu ye i.

¹⁶ Inbe ye kene yo bet kawete pang di ye in nga, ngan katoos dada dook mata ke di tooltool yo titattadaia Maro, inbe tiraua panganga le tiparanaii

---

[☆] **3:12** Rau ke Woungu (Buk Song) 34:12-16   [☆] **3:14** Esai (Aisaia) 8:12

dook mata nga. Le ken karau betanga kidi ye betanga ke kate malmal be, bong ye betanga silene. Inbe katoos dada dook mata yo lomu wetewete ye bet katoos nga, a bet nen ngan lomu ken galangana. Kumata le bet kayei nen nga, ngan la bet di tooltool yo tiwete mur yang a tigarungang ye dada dook mata yo katara lomu medana pang Kirisi ye in nga, ngan ole moomoodi ye dada dook tiap kidi tina.

¹⁷ Ngan nanga, kumata le Maro lono bet tasolo masngana ye urata dook mata yo taye nga, ngan o dook mata. Bong kumata le bet tasolo masngana ye urata dook tiap yo taye nga, ngan in dook tiap.

Kirisi Imata, Motong Imadit Mulu A Bet Nen Ngan Ipamulidi

¹⁸ Matamu too ye dada yo Kirisi itoo i. Ye in tool noonoonoo, bong ikaua idi tooltool ke sennene nga le imot nede a imata nga, ngan bet nen a ikaua idi a taman ye Maro. Ngan urata tani yo iyeei i, in iyeei pattu leu le imot, le ke bet iyeei mulu tiap. Ngan nen le kene yo inepe ye tana i nga, ngan tiraua kanono le imata, bong Maro Amunu Silene la ipamaditi le imagur mulu i.

¹⁹ Inbe Maro Amunu Silene tani in iloni a ila iwetewete pang di so sidi yo Maro itar di a tinepe ye ni kidi talnga dikidiki nga.

²⁰ Mukot yege ni ye kene yo Noa ikarata ookoo somai ye in nga, ngan di so sidi tina tilongo pang Maro tiap, le itar di tilo ye ni kidi talnga dikidiki. Ngan ye kene tani in Maro katen malmal tarrai pang di tooltool tiap, bong inepe a inam di bet tiportak lodi, bong tiap. Ngan la le oongoo irau di, inbe ookoo tani in di tooltool alunu tiap, limi be tol

leu, la tilo lono a tinepe dook mata ye oongoo tani nga.

²¹ Ngan so tani yo pombe pang ye Noa i, in inanpootoo ran yo dookoot nga tirriu idi ye a ipamulidi ye so dook tiap yo bet igarungidi i. Ngan ran tani yo tirriu idi ye i, in o ingas giri le ikoo ye tiniidi, ngan tiap, bong in ben tarkilanga ke Maro yo ingas lodo le igalanga ye matana, inbe in dada yo bet tapamede betanga panga bet ole tatoo dada dook mata yo ki ngan le iken so. Ngan dada tani yo bet ingas lodo ye i, in ye Yesu Kirisi yo ipamaditi ye ni ke matenge a imagur mulu i.

²² Inbe dookoot nga Yesu Kirisi tani in ilo ye malala ke Maro le lo iwur ye Maro bene oonoo. Inbe di bangabangana ke Maro tiye di so yo gurana kidi maimai mata nga, ngan tiraua panga, inbe tinepe parmana.

4

Tayei Dada Dook Mata Yo Maro Lono Bet Tayei Nga

¹ Ngan nanga, mugu ngan Kirisi isolu masngana ye tinini, le ang lapau ole karai lomu bet katoos dada gaongo leu ben yo Kirisi itoo i, yesoo kumata bet tool sa itara lono medana inbe isolu masngana ye tinini nga, ngan ye in igege dada dook tiap ke sennene le inepe manga mooloo ye.

² Ngan la bet ye nepongo ki ke tana i nga, ngan o ke bet iyei dada dook tiap ke sennene yo tinini iyole bet la iyei ngan tiap, bong iyei dada dook mata yo Maro lono bet iyei ngan leu.

³ Ngan awete pang nen, yesoo mugu ngan katu ye geingi dada dook tiap matana matana ke di

tooltool yo lodi galanga ye Maro tiap nga. Ngan dada dook tiap tina, ngan ben dada kidi gaunu yo tiyei nga, inbe kayei dada dook tiap yo tinimu iyolang bet la kayei nga, inbe kayin ran medana mata a kutomu moo ye, inbe kaye di diemu kagaua bet kayin ran medana a la kayei dada dook tiap pang di tooltool kapala, inbe kadada wer pono a kasung pang di maro yo kai padodo nga. Le dada tina yo nen nga, ngan di tooltool yo lodi galanga ye Maro tiap nga, ngan lodi bet tiyei.

⁴ Inbe di tooltool tina, ngan titakrai yang ye yo dookoot nga kataula ye di ye geingi dada dook tiap yo bet igarung di, ngan tiap nga. Ngan la le tiwete betanga dook tiap pang nga.

⁵ Bong pang dama ni nga, ngan ole tilo tikodo dama ke tool ke karatanga betanga, inbe di tapdi tipapos di ye dada kidi tina yo tiyei nga. Ngan tool ke karatanga betanga tani, in ye la inam bet ikarata betanga ke di tooltool yo tinepe maguredi nga, inbe di tooltool yo timmata koot nga, ngan ye dada kidi yo tiyei nga.

⁶ Ngan ye punu yo nen in la le di tooltool kapala tiwetewete bingi dook mata pang di diedi yo timmata koot nga ye i. Le moolmool, so yo pombe pang ye tinidi nga, ngan dawa ben so yo pombe pang ye di tooltool le imot ke tana i nga, bong Maro Amunu Silene iyei di le tikaua nepongo dook mata yo taukan moting i.

Tayei Urata Ye Gurana Yo Maro Ikap Paidi Nga

⁷ Ngan lal yo bet so tina le imot ke tana i ngan bet imot ye i, in iman potai oo. Ngan nanga, ken dada dook tiap yo matana matana ngan ikap matamu

be, inbe kakaptutang dook ye nepongo kiang, a bet nen ngan kapas le kapatarau pang Maro leu.

⁸ Inbe dada maiyoko atu yo bet ipa mugu ye dada kapala i, in nen. Ole lomu mai san moolmool pang di diemu kapala, yesoo dada dook mata tani, in iduk dada dook tiap ke sennene alunu yo tiyei paidi, ngan le lod tut mulu tiap nga.

⁹ Le kumata bet di diemu kapala timan pang yang man kaye di kanepe nga, ngan ken lomu dook tiap pang di be, bong kakap di pang rumu kiang, inbe matamu kala di dook.

¹⁰ Ngan ang ngan, Maro lono pang a iyei dada dook mata pang, inbe ikap so dook mata matana matana pang ye lo ponana ki. Le ang atu ole kayei urata ki dook ye soo so yo ikap pang ye lo ponana ki nga, a bet nen ngan kalon di tooltool kapala ye.

¹¹ Nen le kumata tool kiang atu bet iwetewete betanga ke Maro pang di tooltool nga, ngan iwete betanga moolmool yo ipa ye Maro ngan leu. Inbe kumata tool kiang san bet iyei urata dook mata pang di tooltool a ilon di ye nga, ngan iyei urata tani in ye gurana yo Maro ikap panga nga. Ole kayei nen le iken so, a bet nen ngan di tooltool tikamata so tina yo kayei ye Yesu Kiriene nga, ngan ole tiyitmaka Maro ene ye. Ngan ye in gurana ki mai, inbe ene mai san ke bet di tooltool tipayiti a ikenen leu le taukan motingi. Moolmool.

Lod Ponana Ye Yo Tasolo Masngana Dawa Ben Kiriene Nga

¹² Ang di diek yo lok pang mai san nga, dookoot nga touanga dook tiap pombe pang yang a ka-

solo masngana mai dawa ben ei ikanang nga. Bong ken katakrai inbe kawete bet in so paunu la pombe pang yang, in be.

¹³ Inbe lomu ponana ye yo kaye Kirisi kasolo urata moonoo ke masngana yo pombe pang ye i. Yesoo, ye kene yo Kirisi imulu a si pombe mallan-gana ye in nga, ngan di tooltool ole tikamata nen, ye in ene mai san ke bet di tooltool tipayiti, inbe ang ngan ole lomu ponana le lomu ponana kaiye.

¹⁴ Le kumata le bet di tooltool tiwete betanga dook tiap pang ye yo katara lomu medana pang Kirisi nga, ngan lomu ponana, yesoo Maro yo ene mai san ke bet di tooltool tipayiti i, in Amunu inepe yang.

¹⁵ Bong kumata le bet kasolo masngana ye urata dook tiap yo kayei nga, ngan in dook tiap. Ngan nen le dada dook tiap tina ben ke raumatenge di tooltool, inbe ke pinaungu so, inbe ke geingi dada dook tiap kidi talnga dikidiki, inbe ke garungunu urata kidi tooltool kapala nga, ngan ken kayei be.

¹⁶ Bong kumata bet kasolo masngana ye yo ka-too dada ke Kirisi nga, ngan ken moomoomu be. Bong bet nen ngan kayitmaka Maro ene ye yo ang ngan di tooltool ke Kirisi nga.

¹⁷ Dookoot nga lal yo bet Maro ikarata betanga kidi tooltool ye in pombe oo. Ole ikarata betanga ke di tooltool yo ki ngan mugu. Nen le kumata bet imadit ye karatanga betanga kiidi mugu nga, ngan ole gelei ye di tooltool yo tiwala muridi pang bingi dook mata nga? Atoo, ole iyemenai di le dook tiap yege.

¹⁸ Ngan Rau ke Maro iwete nen,

“Di tooltool yo noonoodi nga, ngan ole tisolo urata
 moonoo mugu,
 lo ngan bet Maro ikap di a ipamulu di ye so
 dook tiap yo bet igarung di i.
 Bong ole gelei ye di tooltool yo tiyei sennene
 a titoo dada dook tiap yo Maro lono bet titoo
 tiap nga?
 Atoo, ole iyemenai di le dook tiap yege.”[✧]

¹⁹ Ngan la kumata le Maro lono bet ang sima
 tooltool kasolo masngana nga, ngan ole ang
 tapmu katarang la Maro bene, inbe kayei dada yo
 dook mata ngan le ikenen leu. Ngan Maro tani
 in itaridi, le ye in ole itoo betanga ki yo ipamede
 paidi i.

5

Noonoongoo Pang Di Kuto Maimai Inbe Pang Di Kakase Paunu

¹ Dookoot nga au i lok bet apamedang ang sima
 tooltool yo kayei kuto maimai pang di tooltool
 yo tigaua ye bareme ke sungunu nga. Ngan au i
 tool kuto mai atu lapau, inbe au tauk i akamata
 Kirisi ye matak ye yo isolo masngana nga. Inbe au
 lapau, pang dama ni ye kene yo bet Kirisi imulu a
 isi pombe mallangana a di tooltool tikamata ben
 ye in ene mai san ke bet tipayiti ye nga, ngan
 lungana ole idukau le ipa ye di tooltool yo ki nga.
 Ngan la lok bet apamadit lomu ye urata nen.

² Maro itarang bet kayei urata ben di tooltool yo
 matadi kala di asara yo edi sipsip nga. Nen le ken
 matamu kala di tooltool yo ke Maro nga dook. Ole

[✧] **4:18** Burungu Dook Mata (Gutpela Sindaun) 11:31

kayeii urata i, yesoo di tooltool kapala la titarang bet kayeii urata i nga tiap, bong kayeii, yesoo ang tapmu la lomu dook mata bet kayeii i. Kumata bet kayeii nen nga, ngan Maro ole lon ponana yang. Nen le ken lomu tar bet kayeii urata a nen ngan kakap pat ye urata kootoonoo kiang, leu be, bong karai lomu le imot bet kalon di.

³ Inbe di tooltool tina yo Maro itar di la bemu nga, ngan ken kayeii di dawa ben ang ngan di tooltool maimai a kadada podi be. Bong kapitnaia dada dook mata pang di a bet titoo ang ye.

⁴ Ole kayeii nen, ngan la bet ye lal tani yo bet tool kuto mai kidi tooltool yo matadi kala di sipsip i, in bet pombe mallangana ye in nga, ngan ole kakaua balingi yo ke bet ilene tiap i, yesoo ole kanepi ye lulingana yo iken nen le taukan motingi i.

⁵ Inbe dada gaongo leu ben ye noonongoo yo akap pang di kuto maimai nga, le ang di kakase yo paunu nga, ngan ole kalongo betanga ke di kuto maimai ke bareme ke sungunu a kanepi parmadi. Inbe ang tina ngan le imot ole katoo dada yo bet karautoo ang le kadu lopo ye di diemu, yesoo Rau ke Maro iwete nen,

“Di tooltool yo di tapdi tiyitmak di nga,
ngan Maro lono dook tiap pang di.

Bong di tooltool yo di tapdi tirautoo di le tidu lopo
nga,

ngan Maro lono pang di le iyei dada dook
mata pang di.”[☆]

⁶ Ngan la ang tapmu ole karautoo ang le du kanepi Maro yo gurana ki mai mata i, in parmana,

[☆] 5:5 Burungu Dook Mata (Gutpela Sindaun) 3:34

a bet nen ngan ye soo lal yo lon taru i, in ole iyitmakang le kalo etc.

⁷ Le soo so yo lomu madoko ye nga, ngan kasuk la Maro bene, yesoo ye la lono pang mai san le matan kalang i.

⁸ Ole kakaptutang dook ye nepongo kiang, inbe matamu kalang dook, yesoo koi kiang yo tool kuto mai kidi so sidi i, in ye la ipa bet isere di tooltool yo bet igarung di i. Ngan ye in dawa ben asara gok yo ene laion i, le ipa bet isere so yo bet ikani i.

⁹ Bong ang ngan ole kakodo le kamede ye lomu medana yo kataru pang Maro i, inbe kanganga le ila diki. Yesoo, lomu galanga nen, di diemu kapala ke Maro yo tinepe ye tana mai i le imot nga, ngan di lapau tikodo le timede inbe tisololo masngana dawa ben tina yo ang kasolo nga.

¹⁰ Inbe lomu tut, ang ngan ole kasolo masngana nen ye manga modono kasin leu, lo ngan bet Maro yo kanakana ngan lono pang mai san a iyei dada dook mata pang i, in ole iyei ang le kanepede dook mata mulu. Inbe ole ikata suanga yang, inbe ipamedang a kakodo le kamede nen a tala. Ngan Maro tani yo ene mai san ke bet di tooltool tipayiti i, in ipootang bet kayei ben di tooltool ke Kirisi, nen le ang ngan ole kalo kaye kanepede ye lulngana yo iken nen le taukan motingi i.

¹¹ Ngan ye in gurana nga le imot iken ye a iken nen le taukan motingi. Moolmool.

Pita Iwete Lo Ponana Ki

¹² Silas, yo itara lono medana pang Kirisi i, in akamata ngan ben au ek moolmool. Ye in ilonau ye rau modono i, inbe awode pang. Ngan awode

pang bet apamedang, inbe awete betanga mool-mool pang ye dada dook mata yo Maro lono paidi a iyeii paidi i. Nen le katara lomu medana ye le iken so.

¹³ Di diemu kapala yo tinepe malala mai Babilon* a Maro ipootoo di panga ye taunu dawa ben ipootang panga nga, ngan tiyayar lo ponana kidi pang. Inbe Maka yo dawa ben natuk i, in iyawara lo ponana ki pang lapau.

¹⁴ Inbe kawete lo ponana kiang pang di diemu tina ngan atu atu le imot, inbe kapitnaia lomu yo mai san in pang di a kawarara di, inbe katoo momo kiidi a kasom pangadi. Nen le apatarau pang Maro nen, bet ikaua lo silene ki pang ang di tooltool yo katara lomu medana pang Kirisi nga.

---

* **5:13** Babilon in kattenge betanga ke malala Rom. Inbe Rom in malala yo di tooltool kuto mai yo titoo Maro tiap ngan tinepe ye i. Di ngan tidada di tooltool kapala podi dawa ben mugu ngan di tooltool kuto maimai ke Babilon tiyei nga.

Rau Ke Maro
The New Testament in the Arop dialect of the
Arop-Lokep language of Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Arop-Lokep long
Niugini

copyright © 2022 Wycliffe Bible Translators, Inc.

© Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Arop-Lokep

Dialect: Arop

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2025-03-20

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 20 Mar 2025

6d295e13-7d74-5276-9c6d-7f0499d3adf2